

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

Cu titlul de manuscris

CZU: 343.13 (043.2)

URSU VIORICA

**VINOVĂȚIA – CONDIȚIE INERENTĂ A RĂSPUNDERII
JURIDICE**

SPECIALITATEA 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU, 2017

Teza a fost elaborată în cadrul catedrei Drept Public a Facultății de Drept a Universității Libere Internaționale din Moldova.

Conducător științific:

BALTAG Dmitrii, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

Referenți oficiali:

GRECU Raisa, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar.

NEGRU Boris, doctor în drept, conferențiar universitar.

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. SMOCHINĂ Andrei, președinte, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

2. POSTU Ion, secretar științific, doctor în drept, conferențiar universitar.

3. AVORNIC Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

4. NEGRU Andrei, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar.

5. LUPAȘCU Zinaida, doctor în drept, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc pe data de 08.09.2017 ora 15.00 în ședința Consiliului Științific Specializat D 34.551.01–07 din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova pe adresa: str. Vlaicu Pîrcălab 52, Chișinău MD 2012, Republica Moldova, aud. 214.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate pe paginile web a Consiliului Național de Acreditare și Atestare (www.cnaa.md), Biblioteca Națională Științifică a Republicii Moldova, Biblioteca ULIM.

Autoreferatul a fost expediat la data de: 17.07.2017.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat D 34.551.01–07

POSTU Ion

doctor în drept,
conferențiar universitar.

Conducător științific

BALTAG Dumitru

doctor habilitat în drept,
profesor universitar.

Autor

URSU Viorica

©Ursu Viorica, 2017

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Odată cu dezvoltarea civilizației, atunci când viața umană și libertatea individului au dobândit cea mai mare valoare, principiul răspunderii pentru vinovăție devine unul din principiile centrale ale realității juridice. Iar necesitatea ocrotirii drepturilor fundamentale ale omului implică existența unor reguli clare de conduită. Aceste reguli trebuie să fie și mai stricte, atunci când e vorba de acele situații în care este pusă în joc soarta omului. Procesele (penale, civile etc.) trebuie organizate în așa fel încât nicio persoană să nu sufere pe nedrept. Or, anume acesta a constituit scopul instituirii conceptului de vinovăție în sistemele contemporane de drept, iar definirea conceptului de vinovăție capătă importanță atât de mare. Așadar, importanța conceptului vinovăției reiese din semnificația acestuia în sistemul valorilor juridice. Conceptul juridic al vinovăției reprezintă unica garanție a faptului că nicio persoană nu poate fi judecată conform aparențelor, că nicio persoană nu va putea fi condamnată până când cazul ei nu va fi examinat în cele mai mici detalii atât sub aspectul elementelor obiective, cât și sub aspectul elementelor subiective.

Vinovăția reprezintă elementul obligatoriu pentru orice formă a răspunderii juridice. Răspunderea juridică este exclusă în lipsa vinovăției. Totuși, nu putem spune că vinovăția reprezintă elementul care delimitează sfera legalului de ilegal, ea reprezintă mai degrabă elementul ce delimitează responsabilitatea de nonresponsabilitate. Or, o faptă în aparență ilegală nu implică și răspunderea în lipsa elementului vinovăției. Anume din motivele prezentate, analiza teoretică a conceptului de vinovăție reprezintă o problemă de actualitate majoră. Aceasta însă nu înseamnă că vrem să dăm la o parte ideile deja statornicite și să creăm o proprie teorie a vinovăției juridice. Din contra, ideile cunoscute deja trezesc idei suplimentare care vin să ajute în elaborarea unor soluții teoretice care să răspundă necesităților actuale. Or, realitatea juridică este atât de schimbătoare, încât lacunele legislative, chiar și în acest domeniu, sunt inevitabile.

Pe lângă faptul că vinovăția reprezintă o categorie juridică, aceasta are și un profund caracter psihologic. Or, cunoașterea acestui fenomen ne permite să cunoaștem și cauzele care duc la încălcarea normelor de conviețuire. Prin urmare, cunoașterea elementelor esențiale ale conceptului de vinovăție poate facilita crearea unor politici adecvate de micșorare a fenomenului antisocial. Fiind un fenomen care se regăsește în resorturile interioare ale omului, vinovăția nu-și poate găsi aplicabilitate practică decât potrivit unor semnalmente exterioare. Totuși, chiar și aceste semnalmente ne pot oferi o serie de indicii referitoare la gândurile, emoțiile, intențiile și dorințele persoanei. Dar, pentru că aceste semnalmente exterioare sunt mai mult sau mai puțin asemănătoare, poate apărea confuzia între elementele subiective și cele obiective. Din acest motiv sarcina de delimitare a vinovăției de celelalte elemente care declanșează răspunderea

juridică este și astăzi actuală. Pe de o parte, vinovăția este un element al realității sociale, pe de altă parte - un fenomen juridic, al cărui conținut este prevăzut de normele juridice. Esența social-juridică a vinovăției poate fi scoasă în evidență numai luând în considerare totalitatea caracteristicilor ei filosofice, psihologice și juridice. Prin urmare, institutul de vinovăție este examinat în teză, în sensul larg al cuvântului, ca un fenomen social și juridic multilateral.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

O parte semnificativă a lucrării se bazează pe rezultatele de cercetare și analiză empirică a unei multitudini de surse ce au ca studiu atât răspunderea juridică, cât și vinovăția, ca una din condițiile răspunderii juridice. Sursele utilizate în lucrare includ acte normative, monografiile, publicații științifice, teze de doctorat. Aspectele teoretice ale studiului dat se bazează pe lucrările savanților autohtoni și străini, ale publiciștilor, juriștilor, psihologilor, filosofilor, sociologilor, precum și pe literatura de specialitate, obiectul de studiu al căreia îl reprezintă teoria generală a dreptului. În materie de vinovăție, ca una din condițiile răspunderii juridice, în R. Moldova regăsim cercetători ce sunt preocupați de problematica dată și care au fost adevărate „ghiduri” în cadrul procesului de cercetare a temei propuse. Aici îi putem menționa pe cercetătorii: Gh. Avornic; Gh. Costachi, O. Arseni; D. Baltag; I. Bantuș; E. Boișteanu; N. Romandaș; T. Cârnaț; C.N. Florea; S. Furdui; D. Georgian; Gh. Gladchii; V. Guțuleac; T. Ivancova; Z. Lupașcu; A. Mariț; G. Pogoneț; A. Smochină și alții.

Școala juridică românească, spre deosebire de cea a R. Moldova este mult mai bogată în studii dedicate temei de cercetare. Astfel, putem să-i identificăm pe următorii autori: Gh. Antoniu; L. Barac; L.R. Boilă; C. Bulai; E. Cernea; M. Djuvara; E. Molcuț; F. Ciutacu, C. Jora; I. Craiovan; Fr. Deak; I. Dogaru; Mioara- Ketty Guiu; Gh. Mihai; Ioan Muraru; N. Popa; D. Popa; V. Botomei; I.D. Romoșan; C. Stătescu, C. Bîrsan; R. Vonică; I. Ștefănescu; C.E. Verdeș și alții.

Referitor la cercetătorii lucrărilor din dreptul Federației Ruse, care au fost studiate pentru studiul de față, putem să-i numim pe: И. Грунтов; О.А. Кожевников; В.Н. Кудрявцев; Э.В. Кузнецов; А.Х. Сатушиев; Поляков А. В.; В.А. Виноградов; А.В. Зиновьев; А.Н. Харламов; Г.Ф. Цельникер; Е.В. Юрчак și alții.

Bineînțeles, că nu putem vorbi despre un studiu complex asupra problemei abordate în prezenta lucrare fără a studia și literatura străină, adică germană, franceză, engleză, italiană etc. Aici putem să-i menționăm pe următorii cercetători: Șt. L. Bouloc; J. Carbonnier; T. Padovani; U. Kindbhauser; G. Viney; Hans Welzel; Avril Pierre și alții.

Scopul și obiectivele lucrării. Lucrarea își propune ca scop cercetarea multilaterală și complexă a conceptului de vinovăție din perspectivele teoriei generale a dreptului, prin determinarea conținutului, esenței, formelor acestuia, pentru a formula propriile concluzii. În

același timp, ne-am propus efectuarea unui studiu complex de analiză juridică comparativă, a apariției, evoluției și dezvoltării conceptului de vinovăție, atât în baza reglementărilor existente în R. Moldova, cât și în baza reglementărilor din alte state. O importanță deosebită se acordă identificării locului și rolului vinovăției în sistemul condițiilor subiective ale răspunderii juridice.

Pentru atingerea acestui scop au fost formulate următoarele **obiective**:

- Efectuarea unei analize științifice a conceptului de vinovăție, a necesității de reevaluare a locului și rolului vinovăției în sistemul condițiilor subiective ale răspunderii juridice;
- Cercetarea istorică a condițiilor răspunderii juridice cu privire specială asupra vinovăției, condiție temeinică a răspunderii juridice;
- Analiza comparativă a vinovăției în calitate de concept filosofic, religios, psihologic și juridic;
- Fundamentarea teoretică a conceptului de vinovăție, dezvăluirea conținutului și formelor acestei categorii juridice;
- Cercetarea vinovăției în plan comparative, în diferite ramuri ale dreptului, cu determinarea trăsăturilor caracteristice;
- Cercetarea conceptului de vinovăție pornind de la reglementările legale și ținând cont de practica judiciară;
- Formularea concluziilor teoretice, orientate spre evaluarea și completarea instituției vinovăției.

Metodologia cercetării științifice. Analizând aspectul doctrinar și normativ al temei investigate, am ajuns la concluzia că cercetarea oricărui subiect juridic poate avea succese doar atunci, când se fundamentează pe o metodologie adecvată. Astfel, este important să reținem că complexitatea și multitudinea de aspecte ce țin de problema vinovăției obligă la o abordare mai serioasă a metodologiei de cercetare. Astfel, la cercetarea conceptului de vinovăție în drept, am pornit de la înțelegerea cadrului doctrinar, științifico-juridic și, de asemenea, a cadrului normativ. Pentru realizarea cercetării temei propuse, s-a optat pentru următoarele metode: analiza, sinteza, deducția, inducția, comparația, metoda sistematică, analogia istorică, formal – juridică și statistică. Aspectele teoretice ale studiului dat se bazează pe cercetarea nemijlocită a surselor bibliografice; consultarea diferitor lucrări științifice în domeniu, monografii, articole de specialitate, teze de doctorat, dar și surse Internet.

Noutatea și originalitatea științifică. Prezenta cercetare s-a concretizat într-o lucrare complexă în care au fost elucidate problemele pe care vinovăția ca condiție a răspunderii juridice le-a ridicat în fața teoreticienilor și practicienilor dreptului, adevărate surse de interpretări, dispute doctrinare și soluții jurisprudențiale neuniforme. Lucrarea conține nu numai o sinteză a celor mai multe dintre opiniile și argumentele literaturii de specialitate, a soluțiilor de practică

judiciară, ci și exprimarea propriilor puncte de vedere și argumente în cele mai multe dintre aspectele analizate. Astfel în procesul de investigație au fost obținute următoarele **rezultate**:

- a fost realizat un studiu complex al conceptului de vinovăție, al necesității de reevaluare a locului și rolului vinovăției în sistemul condițiilor subiective ale răspunderii juridice;
- a fost analizată cercetarea istorică a condițiilor răspunderii juridice cu privire specială asupra vinovăției, condiție a răspunderii juridice;
- a fost determinată și analizată comparativ vinovăția din punct de vedere istoric, filosofic, religios, psihologic și juridic (atât teoretic, cât și practic);
- au fost identificate esența, conținutul și formele vinovăției, condiție a răspunderii juridice;
- a fost înaintată propunerea de definire a vinovăției, condiție a răspunderii juridice;
- au fost identificate și evidențiate particularitățile vinovăției în diverse ramuri ale dreptului public sau privat;
- s-a stabilit că în unele ramuri ale dreptului, conceptul de vinovăție este slab dezvoltat, probabil, din cauza abordării greșite că aceste concepte pot fi preluate din alte ramuri ale dreptului. O asemenea situație nu este una satisfăcătoare, pentru că fiecare ramură a dreptului are specificul ei și din acest motiv conceptul de vinovăție în acestea trebuie pe alocuri nuanțat, iar în alte locuri redefinit.
- a fost identificată o terminologie vastă, în literatura de specialitate pentru descrierea aceluiași fenomen. Totuși, pentru legislație, o asemenea abordare poate implica dificultăți practice pentru că unul din instrumentele principale ale practicienilor îl constituie activitatea de interpretare a legilor. Or, această activitate se rezumă, de cele mai multe ori, la interpretarea termenilor;
- au fost formulate concluzii teoretice, orientate spre evaluarea și completarea instituției vinovăției.

Problema științifică importantă soluționată constă în elaborarea instrumentarului de identificare și fundamentare științifică a categoriei de vinovăție din punct de vedere al Teoriei generale a dreptului, ceea ce a condus la determinarea locului și rolului vinovăției în sistemul condițiilor subiective ale răspunderii juridice, argumentându-se reconsiderarea vinovăției, condiție a răspunderii juridice, pentru că toate faptele ilicite, indiferent de natura lor și forma de răspundere pe care o generează, pot antrena răspunderea numai în măsura în care autorul lor are o anumită poziție subiectivă față de consecințele negative produse de ele.

Importanța teoretică a tezei derivă din rezultatele acestui demers științific, din sintezele și analizele realizate pe parcursul investigațiilor, dar și din concluziile, și recomandările pe care le aduce autorul la finele lucrării. Toate acestea vor contribui la amplificarea și aprofundarea cunoștințelor teoretice privind răspunderea juridică, sistemul condițiilor răspunderii juridice și corelația dintre aceste condiții și a vinovăției, condiție inerentă a răspunderii juridice; iar

importanța dezbaterilor la această temă, determinând nu doar schimbări de paradigme, ci și soluții legislative. Importanța abordării vinovăției - condiție inerentă a răspunderii juridice, din perspectiva Teoriei generale a dreptului este apreciată atât pentru faptul că oferă o privire generală asupra acestui concept, cât și pentru marcarea elementelor distincte, specifice doar ei.

Valoarea aplicativă a tezei. Ideile și concluziile științifice cuprinse în conținutul tezei vor fi utilizate:

- În plan doctrinar-teoretic, ca material inițial pentru o abordare ulterioară a problematicii conceptului de vinovăție juridică;
- În plan normativ-legislativ, în activitatea de legiferare, în procesul de reformare a legislației ce reglementează condițiile obiective și subiective ale răspunderii juridice. Este adevărat, că în stabilirea vinovăției, unii autori au prezentat-o ca fiind specifică dreptului penal, dar aceasta justifică și opinia, că orice formă de răspundere presupune atitudinea subiectivă a persoanei față de urmările încălcării normei de drept;
- În procesul didactic universitar la disciplinele Teoria generală a dreptului, la tema „*Teoria răspunderii și responsabilității juridice*”; Drept constituțional, Drept penal, Drept contravențional, Drept civil, Dreptul muncii la tema „*Răspunderea juridică*”; Logica și psihologie juridică.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere: fundamentarea științifică a vinovăției, condiție inerentă a răspunderii juridice; identificarea construcției teoretice a vinovăției în drept: esența, conținut și forme; determinarea și analiza comparativă a vinovăției din punct de vedere istoric, filosofic, religios, psihologic și juridic; identificarea și evidențierea particularităților vinovăției în diverse ramuri ale dreptului; elucidarea principalelor probleme ce țin de condiția inerentă a răspunderii juridice – vinovăția etc.

Implementarea rezultatelor științifice. Concepțiile și concluziile de bază ale tezei au fost expuse în cadrul mai multor conferințe internaționale și naționale, publicate în diverse reviste de specialitate, fapt ce a contribuit la îmbogățirea cadrului teoretic național privind vinovăția, condiție a răspunderii juridice. Rezultatele obținute vor fi utilizate în predarea cursului *Teoria generală a dreptului și Teoria responsabilității și răspunderii juridice* în cadrul U.L.I.M.

Aprobarea rezultatelor științifice. La tema tezei au fost publicate 12 articole științifice expuse în 4 reviste de specialitate, precum și în cadrul a 8 conferințe științifice internaționale (a se vedea *Lista lucrărilor științifice, științifico-metodice, didactice*). Rezultatele cercetării au fost utilizate la predarea lecțiilor în cadrul disciplinelor de studiu: Istoria universală a statului și dreptului, Teoria generală a dreptului, Drept civil, Drepturile patrimoniale, Logica și psihologia juridică, în cadrul Universității Tehnice din Moldova, Departamentul „Drept”.

Prezenta lucrare a fost elaborată în cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova, unde a fost analizată și prezentată spre susținere conform procedurilor regulamentare.

Publicațiile la tema tezei . Rezultatele investigațiilor au fost reflectate în **12** publicații ale autoarei în revistele de specialitate acreditate de CNAAB și culegeri de materiale ale conferințelor științifice naționale și internaționale. Volumul total al publicațiilor este de **5,3** c.a

Volumul și structura tezei. 170 pagini text de bază structurate în introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie cu 365 titluri, cuvinte-cheie și lista abrevierilor.

Cuvintele-cheie. vinovăție, intenție, culpă, imprudență, neglijență, greșală, infracțiune, delict, latura subiectivă, răspundere juridică.

CONȚINUTUL TEZEI

Prezenta lucrare este condiționată de scopurile și sarcinile cercetării. Teza este compusă din adnotare (în limbile: română, rusă și engleză), lista abrevierilor și introducere, structurându-se în trei capitole care includ 14 subcapitole, concluzii și sursele bibliografice. Toate aspectele și problemele sunt tratate metodic, contributiv, creator și direct proporțional cu importanța fiecăreia în ansamblul subiectului cercetat. Partea introductivă a studiului doctoral constituie argumentarea științifică a temei propuse pentru cercetare. Astfel, ea cuprinde actualitatea și importanța temei investigate, scopul și obiectivele propuse spre realizare, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică soluționată, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării. În conținutul celor trei capitole se reflectă atât cercetările în domeniu dat la diferite etape de dezvoltare a științei juridice, dar cu o pondere mai mare la etapa actuală de dezvoltare, cât și opinia personală a autorului. Concluziile care au fost determinate în urma cercetărilor efectuate sunt prezentate în conținutul tezei, dar și în partea finală a acesteia. Alăturat concluziilor, autorul își propune și perspectivele legate de tema de cercetare.

Sumarul compartimentelor tezei. Capitolul 1 – Tendințe în abordarea științifică a categoriei de vinovăție în sistemul condițiilor răspunderii juridice reprezintă o trecere în revistă a gradului de cercetare științifică a temei propriu-zise, dar și a componentelor acesteia, în sursele de specialitate autohtone și din alte țări, cât și formularea obiectivelor de cercetare a subiectului selectat.

În *1.1.*, „*Analiza doctrinară specifică a vinovăției în doctrina juridică*” ne centrăm pe studiul doctrinei naționale și internaționale în vederea identificării autorilor care au cercetat instituția vinovăției nu doar în teoria generală a dreptului, dar și în științele juridice de ramură. Astfel, vinovăția este un fenomen multidimensional, multilateral, caracterizat printr-o abordare pe mai multe direcții de determinare a acesteia. Problema vinovăției pare a fi epuizată și

soluționată definitiv doar la prima vedere. De fapt, având o simplitate externă înșelătoare, ea provoacă dificultăți serioase în cunoaștere. Corectitudinea acestei concluzii este confirmată, în special, de greutățile care apar la definirea conceptului de vinovăție. În abordarea cercetătorului român Gh. Antoniu, pentru a fixa conceptul numit vinovăție, se impune analiza sa în toată complexitatea sub care se prezintă, cadru în care, prima remarcă ce se impune este aceea că, vinovăția este un concept ce nu aparține limbajului dreptului, ci psihologiei, ea fiind preluată în drept, absorbită în limbajul juridic, limbaj care i-a imprimat un anume specific [1, p. 18].

În planul dreptului, **vinovăția apare ca o formă a corelației dintre fapta ilicită și autor de natură a pune în evidență resorturile psihice adânci, care explică manifestarea individuală în raport cu un anumit sistem de valori, ocrotite prin norma juridică** [1, p. 15-16].

În scopul elucidării complexe a acestui concept, s-a efectuat o retrospectivă a manifestărilor doctrinare din domeniu, din perspectiva celor două teorii: *teoria psihologică* și *teoria normativă*.

Teoria normativă a apărut în Germania prin anii '30 a secolului trecut. Pentru prima dată F. Reinhard a conceput vinovăția ca o judecată de valoare asupra conținutului psihic al faptei, limitând reproșul la modul de constituire a acțiunii [28, p.34; 15, p. 133]. Acela care a adus mai departe această teorie, pe baza concepției finaliste asupra acțiunii, a fost H. Welzel. Teoria a fost dezvoltată ulterior de Hirsch, Kaufmann, Wolf, Grafzu Dohna, Jakobs, Schmidhauser, Roxin, Achenbach etc. [12, p.93]. Doctrina penală germană care a exercitat și continuă să exercite o puternică influență asupra întregii gândiri vest-europene nu mai definește vinovăția ca legătură psihică între autor și fapta ilicită (teoria psihologică), ci ca „*legătură internă între autor - ca destinatar, și legitimitatea normei*” [28, p. 34; 15, p.134] în virtutea căreia apare „*componența emoțională a decepției pentru violarea normei*” [28, p. 34; 15, p.134].

La acest compartiment de cercetare se impun analizate și explicate câteva aspecte, și anume:

1. De ce vinovăția este definită ca o „*legătură internă între autor și normă*”? Astfel Welzel, observă că normele dreptului pozitiv presupun nu numai determinarea valorilor sociale și a comportamentelor periculoase pentru acestea, dar și o apreciere a acestor comportamente în funcție de finalitatea urmărită de agent. Welzel a dedus însă, din acest fapt, ca judecătorul ar trebui să aprecieze și el acțiunea concretă sub aspectul finalității sale - ceea ce a constituit un alt motiv care l-a determinat să modifice structura infracțiunii, să considere toate procesele psihice ale acțiunii ca cerințe atașate elementului material și să explice vinovăția ca „*judecata de valoare*” asupra gradului de motivare a agentului în sensul respectării normei (cu alte cuvinte, vinovăția ar pretinde să se evalueze lipsa de atașament a agentului față de normă) [42, p. 77].

În urma acestor argumente, cercetătorii germani își propun să explice teza, potrivit căreia conceptul de vinovăție este un concept juridic, care exprimă o judecată de valoare, o apreciere a valorii acțiunii în raport cu norma și care se bazează pe presupunerea că norma este legitimă.

2. Iată aici și apare o altă întrebare care se cere explicată: De ce se acceptă presupunerea legitimității normei și cine a hotărât că această normă este legitimă? Astfel, cercetătoarea M. K. Guiu, stabilește că doctrina germană, urmând tradiția sa filosofică, se vede silită să răspundă că norma este legitimă, fiindcă este legală. Cu alte cuvinte, norma nu ar fi expresia unei idei comune de justiție, ci ar reprezenta doar un ordin, arbitrar și relativ, a cărui legitimitate este dependentă de legitimitatea autorității care l-a emis [15, p.135].

3. Însă, în urma analizei de mai sus, apare o altă întrebare și anume, cum explică doctrina germană teza identității dintre legitimitate și legalitate? Astfel, U. Kindhäuser [19, p. 35-36] susține că scopul dreptului ar fi integrarea socială care nu trebuie obținută însă oricum, ci în mod legitim, adică ținând seama de interesele tuturor. Prin norme se crează o „legislație a conviețuirii”, care limitează aria conduitei posibile la „ceea ce se cade”, fără ca această limitare să îndreptățească considerarea ca nevalabilă sau nelegitimă a unei conduite contrare normei. Căci normele nu sunt decât expresia unui „acord polemic asupra coordonării intereselor”. Doar consensul este acela care dă normei valabilitate, care îi conferă legitimitate. Legitimitatea normei decurge, mai exact, din caracterul democratic al procesului de adoptare a ei, din autonomia comunicativă a participanților la acord, care nu se supun decât „puterii celui mai bun argument”. Legitimitatea („raționalitatea”) normei este însă provizorie și discutabilă. Democrația - pe care Kindhäuser o interpretează ca „domeniul dreptului” – nu poate oferi acorduri definitive, fiindcă „nimeni nu poate spune vreodată că opinia sa este absolut rațională”. Mai mult, noi trebuie să facem eforturi pentru a demonstra falsitatea ei, adică să căutăm cazuri în care norma nu este justă”. În niciun caz, însă, legitimitatea normei nu ar putea fi dedusă - spune autorul – dintr-un principiu etico-rațional a priori, fiindcă atunci am nesocoti principiul neutralității dreptului față de motivele de neobservare a sa; în acest caz, reproșul de vinovăție ar privi caracterul irațional al agentului. Or, noi nu-i putem reproșa agentului lipsa sa de raționalitate – căci s-ar putea dovedi că această lipsă aparține, de fapt, normei – ci îi putem reproșa doar încălcarea acordului care stă la baza normei sau, în alți termeni, lipsa sa de „loialitate comunicativă” [19, p. 45].

Astfel, în termeni mai concisi și clari, vinovăția este definită, în această concepție, ca un „reproș” adresat autorului pentru comportamentul său antijuridic și care relevă o lipsă sau insuficientă motivare în sensul respectării normei, căci, după cum susține profesorul U. Kindhäuser, dacă autorul și-ar fi format ca motiv dominant pe acela de a respecta norma, atunci ar fi reușit să evite încălcarea ei [19, p. 34; 1, p.132].

Această teorie constituie și astăzi obiect de controverse. Majoritatea cercetătorilor, cei ce nu sunt de acord cu argumentele teoriei normative, definesc vinovăția *ca atitudine psihică subiectivă* a persoanei care comite o faptă ilicită față de această faptă și consecințele ei. Astfel,

suntem în prezența *teoriei psihologice*. Teoria psihologică, de asemenea, o datorăm gândirii juridice germane. Ea a fost formulată de Zittmann în 1873 și ulterior susținută de Gierke Regelsberger [11, p. 88]. Astfel, aceștia au considerat că trebuie să se facă o netă distincție între latura subiectivă a delictului și că, așadar, nu s-ar putea accepta un concept juridic complex, în care să se întrepătrundă ceea ce este obiectiv cu ceea ce este subiectiv. De aceea, ei au optat pentru o definiție a vinovăției în care accentul se pune nu pe actul ilicit, ci pe voința psihologică relevată de acest act, care este contrară voinței exprimate în normă [15, p.139].

Astfel, profesorul D. Baltag consideră că vinovăția înglobează în conținutul său procesul psihic care precede sau însoțește consumarea conduitei ilicite. Un individ aflat în deplinătatea facultăților mintale este în măsură să conceapă și să aprecieze caracterul ilicit al acțiunii sale și urmările negative aferente ei [4, p. 162]. Pentru ca persoană responsabilă să devină subiect al răspunderii juridice, este necesar ca ea să fi avut posibilitatea de a decide în mod liber asupra săvârșirii faptelor sale, deci posibilitatea de a acționa cu discernământ și capacitatea de a-și dirija voința în raport cu un scop urmărit în mod conștient [23, p. 239].

O analiză sumară a definițiilor referitoare la vinovăție (în lucrările autorilor Gh. Avornic [3, p. 501], Gh. Mihai [23, p. 239], D. Popa și M. Botomei [27, p. 44], R.Vonică [41, p. 517], L. Barac [6, p. 98], G. Pogoneț [25, p. 79], I. Oancea [24, p. 150], M. Zolyneac [43, p. 20], C. Bulai [9, p. 308], Gh. Chibac [47, p. 324], E. Cojocari [10, p.22] etc.) denotă că toate acestea - cu unele deosebiri de nuanță - încearcă să demonstreze că problema abordată este în primul rând de factură psihologică. Într-adevăr, *vinovăția are un conținut psihologic* și, în consecință, ea se poate pune și cercetează ca problemă numai în legătură cu acțiunile sau inacțiunile conștiente ale omului.

Termenul „vinovăție” are sensuri diferite, în funcție de faptul despre care subiect de drept este vorba: conceptul de vinovăție a individului și *conceptul de vinovăție a persoanei juridice* nu sunt identice între ele. Prin urmare, persoanei juridice nu-i poate fi aplicată direct noțiunea de vinovăție ca o atitudine psihologică a subiectului față de actul său social periculos și consecințele lui nocive. Cu toate acestea, încercări de a înțelege conținutul psihologic al categoriei „vinovăție”, în ceea ce privește persoana juridică, au fost făcute în mod repetat în literatura de specialitate, însă nu au fost încununare de succes, deoarece vinovăția persoanei juridice a fost redusă, de obicei, la vinovăția angajaților săi, dar cu tot felul de rezerve [50, p. 83-96]. Această abordare a provocat o schimbare vădită a obiectului de studiu, deoarece în loc de vinovăția persoanei juridice ca atare, era investigată vinovăția persoanelor fizice care făceau parte din ea.

Este evident faptul că, persoana juridică reprezintă un mecanism mult mai subtil și complex de interacțiune dintre elementele sale constitutive, care include un sistem de relații sociale între

oameni, decât doar un set de drepturi și obligații ale persoanelor fizice sau grupurilor de persoane aparținătoare ce acționează în numele persoanei juridice.

Așadar, am stabilit că știința dreptului, și nu doar, analizează vinovăția ca pe un element propriu persoanei care a comis o faptă prohibită de lege. Totuși, există științe care sunt preocupate de cealaltă latură a problemei – vinovăția victimei. Sub aspect teoretic o asemenea analiză este deosebit de interesantă, fiindcă din punctul de vedere al științei criminologice vinovat de comiterea unei fapte antisociale se face nu doar autorul faptei, dar și victima [52, p. 28].

În opinia cercetătorului Gh. Gladchii, vinovăția victimei reprezintă atitudinea negativă a victimei față de valorile sociale, care se exprimă prin comiterea de către victimă a acțiunilor ilicite sau imorale, ce pot duce la încălcarea funcționării normale a acestor valori, contribuind astfel la săvârșirea atentatului criminal asupra sferei de interese a victimei [14, p.10]. Astfel, vinovăția victimei reprezintă o noțiune etico-morală și juridico-criminologică, care este în legătură strânsă cu întrebările răspunderii sociale privind comportamentul amoral sau ilicit [52, p.27]. Totuși, vinovăția victimei reprezintă prin sine o categorie social-psihologică, care nu corespunde cu conținutul și volumul vinovăției în drept. Vinovăția victimei, ca unul dintre pretextele comiterii faptei ilicite, nu poate să aparțină laturii subiective a componenței de infracțiune, ci își ocupă locul printre semnele laturii obiective a acesteia ca și orice alte circumstanțe ce contribuie la săvârșirea actului. Aceasta este una din deosebirile principale dintre definiția juridică a vinovăției și noțiunea vinovăției definite în victimologie criminologică [40, p. 136]. Aceste studii ne-au influențat și inspirat în procesul analizei acestui concept, dar care și ne-au dat posibilitatea de a ne forma o concepție clară asupra subiectului ales spre cercetare.

În 1.2., „*Reglementări asupra categoriei de vinovăție: interpretări istorice și sistematice*” este analizat cadrul normativ și jurisprudențial al vinovăției, condiție inerentă a răspunderii juridice. Orice analiză a unor concepte care au o încărcătură juridică nu poate fi deplină fără o trimitere la reglementările legale care oficializează rezultatele cercetărilor științifice. Această oficializare trebuie să răspundă la cel puțin două rigori. În primul rând, reglementările trebuie să redea destul de fidel rezultatele cercetărilor științifice. În al doilea rând, reglementările respective trebuie să reprezinte un sumar cu aplicabilitate practică, ceea ce presupune și o simplificare a noțiunilor. În acest compartiment al prezentului capitol, ne-am propus să efectuăm o analiză a vinovăției, condiție a răspunderii juridice, elucidată prin prisma istorică a unor prevederi legale de la începuturile apariției acestui concept și continuând cu actualele reglementări din legislația Republicii Moldova în raport cu legislația altor state.

Astfel, primele „apariții” ale vinovăției penale au fost descoperite în legiurile egiptene cum ar fi acelea ale lui *Menes* (3100 î. Cr), *Ramses II* (1304-1237 î. Cr.) sau a lui *Sasychis* și *Bocoris*

(sec. VIII î. Chr.) [22, p. 168]. Ulterior, reglementări cu privire la vinovăție, le putem găsi în *Codul lui Hammurabi* [46], *Legile lui Manu* [20, p.123], *Legea karmei* [29, p. 43], *Legile lui Lycurg, Solon, Dragon* [21, p.10], *Legea Aquilia* [7, p.151; 31, p. 35], *Legea Salică* [16, p.128], *Codul Caroline* [16, p.77], *Pravila lui Vasile Lupu* [2, p.59], *Pravila lui Matei Basarab* [17, p.182], *Codului civil francez* [18, p. 25; 31, p. 37], *Legiuirea Caragea* [21, p.44], *Codul Calimach* [31, p.37] etc.

Pentru a face o analiză a reglementărilor legale în materia vinovăției este necesar să facem o trecere în revistă a reglementărilor ce se conțin în actele normative de bază actuale (*Declarația franceză a drepturilor omului și cetățeanului din 1789* (art.9); *Declarația Universală a Drepturilor Omului* (art.11, alin.1); *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice* (art. 14, pct. 2); *Statutul Curții Penale Internaționale de la Roma* (art. 66); *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* (art. 48); *Constituția R. Moldova* (art.21; 81, al.3; art. 89); *Legea cetățeniei R.Moldova* (art.23); *Codul penal al R. Moldova* (art.6, alin.1; art.17; art. 18; art. 19); *Codul civil al R. Moldova* (art. 603; art. 1398 alin. 1, 2; art. 1406-1409, 1411, 1413, 1417); *Codul contravențional al R. Moldova* (art. 49 alin.2; art. 78; art. 93 alin. 2; art. 104, 126, 129); *Codul Muncii al R. Moldova* (art. 94, art. 146 alin. 2, art. 86, k; art. 262 alin.2; art.263 lit.b; art. 264; art.328 alin.1; art. 338, art. 388), *Codul penal al României* (art. 17, alin. 1,2; art.19 alin. 1; art.20); *Codul penal al Federației Ruse* (art.5); *Codul penal al Republicii Belarus* (art. 3; art. 21, alin. 1); *Codul Penal al Ucrainei* (art. 23); *Codul penal al Italiei* (art. 42, alin. 1; art. 43); *Codul penal al Columbiei* (art. 38); *Codul Penal al țării El Salvador* (art. 34); *Codul penal francez* (art.121-5; art.221-6; art.222-19; art.223-1); *Codul civil al României*; *Codul civil al Federației Ruse*; *Codul Civil din Quebec*; *Codul administrativ al Federației Ruse* (art. 2.2); *Ordonanța Guvernului României nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor* (art.1); *Codul muncii al României* (art. 253, alin.1; 247, alin.2); *Codul muncii al Federației Ruse*.

Analizând majoritatea prevederilor legale, din diverse acte normative, atât naționale, cât și străine, se poate spune cu certitudine că noțiunea de vinovăție, ca condiție a răspunderii juridice, nu este pe deplin conturată și sistematizată. Totuși există diferențe semnificative la interpretarea naturii vinovăției în unele ramuri ale dreptului, deși ar fi mai corect să vorbim doar despre anumite nuanțe, particularități ale vinovăției care decurg din specificul obiectului de reglementare juridică.

Această situație reprezintă o motivație suplimentară pentru studierea aspectelor teoretice și practice ale vinovăției în domeniul dreptului, iar reflectarea acestor probleme a și determinat cercetarea prezentei teze de doctorat.

Capitolul 2 – Conceptualizarea vinovăției ca condiție a răspunderii juridice din perspectivele teoriei generale a dreptului este consacrat clarificării naturii juridice a vinovăției.

Vinovăția este un fenomen multilateral, multidimensional, care trebuie caracterizat printr-o abordare pe mai multe direcții de determinare a acesteia. Astfel, pentru înțelegerea esenței vinovăției ca fenomen juridic, pentru elucidarea conținutului real al acestei categorii, pentru stabilirea formelor și analizei acestora, vinovăția este examinată sub diferite aspecte, fiind sistematizate toate conceptele privind vinovăția, caracteristică sistemului de drept și unei anumite familii juridice.

În **2.1., Conceptul de vinovăție în teologie, filosofie și psihologie** se urmărește evoluția conceptului de vinovăție în tratatele teologice și filosofice, studiile de psihologie și psihanaliză. În ciuda faptului că vinovăția este un concept juridic, este imposibil de a dezvălui conținutul său numai prin utilizarea metodelor juridice, pentru că premisele generale psihologice ale conceptului de vinovăție sunt ipotezele filosofice despre voința liberă și necesitate, despre activitatea omului menită să schimbe lumea obiectivă, ș.a. care, la rândul său, pot fi elucidate numai din punct de vedere istoric, adică aplicate la condițiile de timp și loc [49, p. 174]. Problema vinovăției este multilaterală și poate fi examinată de pe pozițiile diferitor discipline și metodologii. Aceasta este o temă complicată și plină de polemică. La baza conceptului de vinovăție stau ideile morale, iar domeniul moralei nu se supune cunoașterii prin mijloacele științei pozitive [54, p. 261].

Din punct de vedere istoric, conceptul de vinovăție a existat nu doar în legislație și lucrările de jurisprudență. Vinovăția omului și problemele de vinovăție demult fac obiectul discuțiilor în tratatele teologice și filosofice, tratatele în domeniul psihologiei, psihanalizei, cercetările culturologice [54, p. 261]. Totuși, în filosofie, teologie, psihologie și în științele juridice lipsește un concept unic al vinovăției. Anume de aceea este importantă delimitarea caracteristicilor generale ale „vinovăției” în aceste direcții, iar o analiză completă și profundă a acestei noțiuni, ne poate apropie de elaborarea noțiunii unice a acestui concept [31, p. 37].

În **2.2., Vinovăția în sistemul condițiilor răspunderii juridice** accentul este pus pe identificarea, analiza și sistematizarea tuturor opiniilor referitoare la vinovăție, condiție a răspunderii juridice, legătura dintre vinovăție și celelalte condiții, dar și problema des-discutată în teoria dreptului, dacă vinovăția este temei sau condiție a răspunderii juridice.

Definind răspunderea juridică, ca fiind instituția juridică ce cuprinde ansamblul normelor juridice, care vizează raporturile juridice ce se nasc în sfera activității specifice, desfășurată de autoritățile publice, în temeiul legii, împotriva tuturor celor care încalcă sau ignoră ordinea de drept, în scopul asigurării respectării și promovării ordinii juridice și binelui public [6, p. 40], s-a evidențiat substanța acestei realități juridice, pe care o numim răspundere juridică, căci, răspunderea juridică există și dincolo de încălcarea unor norme juridice, pe de o parte, iar, pe de altă parte, ea vizează și un ”construit”, adică un cadru furnizat de drept dezvoltării ei. Ea implică

o serie de raporturi sociale, cu valoare de premize, care i-au determinat apariția, dar și o serie de condiții, care i-au favorizat evoluția, și i-au determinat complexitatea [6, p. 40-41].

După profesorul D. Baltag [4, p.146], în componența condițiilor răspunderii juridice pot fi incluse următoarele dintre ele: *a) conduita sau fapta ilicită; b) rezultatul dăunător al acestei conduite; c) legătura cauzală dintre conduita ilicită și rezultatul socialmente dăunător; d) vinovăția autorului faptei ilicite; e)* totuși există situații când, deși sunt întrunite formal toate condițiile enumerate mai sus, condiții cerute de lege, pentru a exista răspundere juridică, aceasta nu depinde operantă din anumite cauze pe care le cere legea, aceste cauze sau împrejurări fie exclud caracterul ilicit al faptei, fie înlătură răspunderea juridică.

A) Conduita sau faptă ilicită. Poate fi apreciată ca o conduită ilicită în raport cu exercițiul unui drept sau interes al autorului ei, la care formal era autorizat, dacă produce consecințe oprite de regula de drept, negative, păgubitoare, dăunătoare, ce naște ilicitatea [6, p.48]. Conduita ilicită se produce prin acțiune sau inacțiune. **Acțiunea** este voința conștientă, exteriorizată a omului, mișcarea lui voluntară către un anumit scop, încălcarea unei norme de drept cu caracter prohibitive [25, p.85]. **Inacțiunea** este abținerea de la o acțiune pe care persoana este obligată prin lege să o îndeplinească. Deci inacțiunea poate fi considerată ilicită numai atunci când această persoană avea obligația juridică să acționeze într-un anumit fel și ea nu a acționat ca atare [25, p.85].

B) Prejudiciul sau rezultatul socialmente dăunător. Această condiție reprezintă consecința negativă, patrimonială sau morală, suferită de către o persoană ca urmare a faptei ilicite săvârșite de o altă persoană sau, altfel spus, rezultatul prin care se vatămă ori periclitează valorile sociale ocrotite prin normele juridice [4, p.153-154].

C) Legătură cauzală dintre fapta ilicită rezultatul socialmente dăunător. Acțiunea omului este cauza unui rezultat numai atunci când raportul dintre acesta și defectul produs, constituie expresia unei necesități și nu este consecința unei înlănțuriri întâmplătoare de evenimente. Răspunderea juridică se naște numai atunci când efectul dăunător este rezultatul necesar al acțiunii unui individ, atunci când efectul decurge în mod logic din această conduită. Ceea ce înseamnă că, atunci când rezultatele negative din punct de vedere juridic și social s-au produs din cauze exterioare față de voința individului și acțiunea sa, legătura cauzală între conduita sa și faptă nu poate fi reținută, acestea situându-se în afara cauzalității juridice, iar consecința acestui fapt este că nu se antrenează răspunderea juridică [26, p.284-285].

D) Vinovăția autorului faptei ilicite - starea subiectivă care îl caracterizează pe autorul faptei ilicite în momentul încălcării normei juridice, stare exprimată în atitudinea psihică negativă față de fapta socialmente periculoasă și față de consecințele acesteia [41, p. 547]. În literatura de specialitate [4, p.159], atât națională cât și străină, deseori întâlnim discuții aprinse

și deseori chiar complicate pe marginea problemei, dacă **vinovăția este temei sau condiție a răspunderii juridice?**

În condițiile în care, răspunderea manifestă o tendință de obiectivizare, rezultat al complexității vieții sociale și progresului tehnic, indiferent dacă dreptul nostru admite această realitate doar prin fundamentarea ideii de risc sau garanție, principiul fiind cel al răspunderii pe bază de vinovăție, nu vom putea înfățișa vinovăția ca temei, astfel că, îi vom atribui valoarea de condiție a răspunderii juridice [6, p. 98]. Deci, răspunderea juridică își are unicul temei în faptul ilicit, adică în conduita ilicită (de a descoperi conținutul încălcării), apreciată ca măsură a conformității dintre normalitatea activității umane și ordinea de drept, văzută ca un ansamblu de norme juridice de natură diferită. Celelalte elemente care caracterizează răspunderea juridică, în strânsa corelație ce există între ele face ca - într-un anumit sens - fiecare dintre acestea și toate împreună să constituie temei al tragerii la răspundere juridică. Fapta ilicită reprezintă relevanța din punctul de vedere al răspunderii juridice [5, p.22]. Astfel, vinovăția este o condiție distinctă și esențială a răspunderii cu un caracter de sine stătător și precis determinat [38, p. 406].

E) Cauze sau împrejurări care exclud caracterul ilicit al faptei sau care înlătură răspunderea juridică. Sunt situații sau împrejurări prevăzute de lege în care, deși formal sunt întrunite toate condițiile răspunderii juridice, totuși autorul nu răspunde pentru conduita sa culpabilă, fie pentru că legiuitorul a exclus caracterul ilicit al faptei, fie că a înțeles să înlătore răspunderea făptuitorului. Aceste cauze mai sunt denumite *cauze de neresponsabilitate sau cauze exoneratoare de răspundere* [26, p. 280]. Cauzele care exclud caracterul ilicit al faptei diferă în funcție de de forma pe care o îmbracă conduita ilicită.

În **2.3., Construcția teoretică a vinovăției în drept (esența, conținutul și forma)** este analizată dimensiunea vinovăției, cât și dimensiunea definirii acestui concept. Astfel, vom determina locul și funcțiile instituției vinovăției în drept, vom formula propria definiție juridică generală a vinovăției, vom caracteriza elementele principale ale vinovăției: esența, conținutul, forma, arătând interconexiunea lor și, în final, vom proiecta construcția teoretică a vinovăției în drept.

Esența vinovăției exprimă raportul dintre conduita individului și relațiile sociale ocrotite de lege în vigoare și încălcate de acest subiect, poziția acestuia în raport cu exigențele specifice pe care le presupune traiul oamenilor în societate. Această poziție ne dă posibilitatea analizei acestei condiții a răspunderii juridice, în strânsă legătură cu celelalte condiții ale răspunderii juridice, dar și cu elemente ale conținutului faptei ilicite din diferite ramuri de drept (infrațiunea, delictul, contravenția). Această posibilitate poate avea loc numai în cazul când vinovăția poate fi studiată nu doar ca un raport psihic al persoanei ce săvârșește fapta ilicită, în formă de acțiune sau inacțiune, ruptă de relațiile sociale împotriva cărora este îndreptată fapta sa.

Aceste relații sociale care sunt ocrotite de lege, reprezintă, de fapt, aspectul principal, pe care autorul faptei ilicite, chiar înainte de a concepe și a „fabrica” fapta, trebuia să le cunoască ca cetățean, să ia o atitudine față de aceste relații, adică o anumită poziție psihică. Numai în cazul când autorul va cunoaște aceste relații sociale, el își va forma o anumită atitudine față de ele și va concepe fapta sub toate aspectele ei.

Abordările față de definirea **conținutului vinovăției** în jurisprudență sunt variate și depind de opiniile oamenilor de știință cu privire la anumite probleme din doctrina vinovăției. De obicei, conținutul vinovăției include o serie de componente psihologice: fie numai conștiința și voința (componentele intelectuală și volitivă ale vinovăției), fie conștiința, voința, motivul și scopul. Motivul și scopul nu fac parte din noțiunea de vinovăție, dar sunt baza, fundamentul psihologic al vinovăției, ele determină în mare măsură conținutul vinovăției și au un impact direct asupra gradului său. În cele mai multe cazuri, vinovăția nu poate fi stabilită fără cercetarea scopului, motivelor și stării emoționale a persoanei la momentul comiterii infracțiunii, de aceea conținutul vinovăției ar trebui să includă componentele intelectuală, emoțională și volitivă.

Forma vinovăției este combinația proceselor intelectuale și volitive care au loc în mintea făptuitorului în ceea ce privește proprietățile obiective relevante din punct de vedere juridic ale actului social dăunător în cooperare cu condițiile externe. Diferența în intensitatea și determinarea proceselor intelectuale și volitive care au loc în psihicul subiectului determină forma de vinovăție (intenționată sau din imprudență), și în limitele unei forme de vinovăție – tipurile ei (intenție - directă sau indirectă, culpa - imprudență sau neglijență). Vinovăția ar trebui să fie examinată în unitatea de formă și conținut, pentru că conținutul vinovăției este de neconceput în afara unei forme fixe, iar forma, la rândul său, nu are nici o valoare dacă nu este forma conținutului [51, p. 81-82].

Spre deosebire de definiția noțiunii de vinovăție, care este, de asemenea, rezultatul unei generalizări, fiindcă în ea trebuie să fie reflectate caracteristicile generale ale acestui fenomen socio-legal, construcția juridică a vinovăției este generalizarea mai profundă: în plus față de elementele care le conține, ea reflectă legătura dintre aceste elemente și factorii care au un impact direct asupra lor [54, p. 75].

În urma acestor analize și opinii în contradictoriu, putem deduce funcțiile vinovăției în drept:

1. Din punct de vedere ideologic, vinovăția este ideea care justifică (legitimează) constrângerea de stat în cazurile respective, oferă echitabilitate și proporționalitate funcției punitive a dreptului, punând forța influenței punitive în funcție de forma și gradul de vinovăție.
2. Vinovăția este unul dintre principalele elemente ale componenței infracțiunii, condiția și principiul răspunderii juridice și a pedepsei, împiedică tragerea nediferențiată la răspundere

juridică a oricărui subiect care au cauzat daune. Vinovăția este un criteriu de individualizare a pedepsei.

3. Când viața umană și libertatea individului au dobândit cea mai mare valoare, instituția de vinovăție lucrează pentru a crește importanța individului, pentru a exclude oricare tragere arbitrară la răspunderea juridică, ceea ce este imposibil de realizat fără o evaluare adecvată a atitudinii persoanei față de actul comis.

Concluzionând, putem afirma cu certitudine că, lipsa de unanimitate în opiniile pe care o ridică problema vinovăției nu contribuie la slăbirea interesului științific față de ea, ci doar îl intensifică. Prin urmare, având în vedere cele relatate mai sus, studiul nostru al aspectelor teoretice de vinovăție pare justificat și oportun.

Capitolul 3 – Modalități de manifestare a vinovăției în sistemul de drept contemporan conține o analiză detaliată și complexă a instituției vinovăției în diverse ramuri de drept public (constituțional, penal, contravențional) și privat (civil, muncii), ceea ce este oglindit și în cele 6 subcapitole ale acestui capitol. Astfel, s-a constatat că în ciuda faptului că principiul răspunderii pentru vinovăție este universal pentru dreptul autohton, pentru toate ramurile lui, acesta se manifestă în diferite moduri în dependență de domeniul de reglementare juridică. Pentru a arăta particularitățile instituției vinovăției în domeniul dreptului privat și ale dreptului public, pornim de la faptul că, vinovăția în dreptul public și cel privat are particularități proprii și depinde de obiectivele și mecanismele de stabilire și aplicare a măsurilor de răspundere juridică, iar scopurile răspunderii juridice, la rândul lor, depind de faptul ale cui interese sunt protejate de normele de drept respective.

Trăsătura caracteristică a răspunderii juridice în dreptul public este principiul răspunderii numai pentru faptele comise cu vinovăție. Pentru ramurile de drept public este caracteristică înțelegerea vinovăției persoanelor fizice din punct de vedere al *conceptului psihologic* de vinovăție. Asupra gradului de vinovăție influențează în mod direct starea psihologică și emoțională a persoanei în momentul comiterii infracțiunii, motivul și scopul infracțiunii. Forma vinovăției în dreptul public are o valoare mare, deoarece este luată în considerare la calificarea acțiunilor și la atribuirea măsurii de răspundere.

Specificul instituției de vinovăție în dreptul privat este condiționat de faptul că, pentru compensarea pierderilor suferite de către participanții circulației de bunuri, atitudinea subiectivă a făptuitorului față de comportamentul său, de obicei, nu este semnificativă. Astfel, putem identifica caracteristica esențială a vinovăției în dreptul privat, și anume: starea psihologică a persoanei, scopul, emoțiile practice nu influențează gradul de vinovăție, iar forma vinovăției, de regulă, nu afectează cuantumul răspunderii.

În **3.1. Particularitățile vinovăției în dreptul constituțional**, trecem în revistă recunoașterea vinovăției, drept condiție pentru survenirea răspunderii constituționale. În literatura de specialitate este analizată și opinie, potrivit căreia în dreptul constituțional vinovăția dispune de un anumit specific, condiționată de particularitățile relațiilor reglementate constituțional, majoritatea cărora sunt de natură politică. În acest context V. O. Lucin susține că, în dreptul constituțional, vinovăția nu poate fi redusă la accepțiunea tradițională de atitudine psihică a subiectului față de fapta sa și consecințele acesteia. Ea se asociază, în principal, cu posibilitatea subiectului de a-și îndeplini în modul corespunzător obligațiile constituționale și de a preveni sau a evita comiterea delictului constituțional [48, p. 292;]. V. A. Vinogradov, consideră că specificul vinovăției este determinat și de funcția de restabilire a ordinii constituționale. Astfel, pentru restabilirea ordinii constituționale, atitudinea subiectivă a subiectului ce a atentat asupra ei, de regulă, nu are semnificație esențială. Anume din acest punct de vedere, în dreptul constituțional, formele vinovăției, doar uneori, au însemnătate juridică, fiindcă pentru survenirea răspunderii, în majoritatea cazurilor, este suficientă prezența oricărei forme de vinovăție. Mai mult decât atât, în multe cazuri vinovăția nu constituie un element necesar al răspunderii constituționale, care poate fi aplicată și în lipsa acesteia [44, p. 65]. În același timp, în dreptul constituțional forma vinovăției are importanță, în special, pentru subiecții individuali.

Sub aspectul răspunderii juridice constituționale, în R. Moldova, putem analiza câteva norme juridice prevăzute de Constituția R. Moldova (art. 81, al.3; art. 89) și de Legea cetățeniei R. Moldova (art.23), unde putem vorbi de vinovăția subiecților individuali ai dreptului constituțional.

În 3.2. Vinovăția – trăsătura principală a laturii subiective a infracțiunii, faptă incriminată în dreptul penal, este analizată vinovăția penală, ce a constituit de-a lungul timpului o problemă de interes deosebit atât pentru doctrina penală, cât și pentru practica judiciară națională. Chiar dacă are o evoluție în timp, nici până în prezent nu s-a definitivat un concept unic în această materie. Autorii Gh. Gladchi și C. Greu au încercat să efectueze o caracterizare exhaustivă a vinovăției penale și au evidențiat următoarele trăsături caracteristice vinovăției penale: 1) vinovăția reprezintă o anumită atitudine psihică față de fapta prejudiciabilă săvârșită și urmările prejudiciabile ale acesteia; 2) atitudinea psihică este un proces care se desfășoară în timp, adică are un început și un anumit sfârșit. Această atitudine psihică trebuie să însoțească pregătirea sau săvârșirea nemijlocită a faptei și nicidecum nu cuprinde raportul psihic față de infracțiunea deja comisă; 3) atitudinea psihică este un proces ce se desfășoară în spațiu, adică această atitudine este limitată de fapta prejudiciabilă, urmările prejudiciabile ale acesteia și cadrul normativ al legii penale. Deci, atitudinea psihică privește fapta în întregul ei (acțiune sau

inacțiune și urmări); 4) vinovăția este atitudinea psihică față de o infracțiune concretă. Aceasta înseamnă că vinovăția nu este o noțiune abstractă, ci există doar în cazul în care se comite o anumită faptă infracțională, adică persoana nu poate fi recunoscută vinovată în general, dar vinovată în săvârșirea unei infracțiuni concrete; 5) vinovăția este o noțiune generală care cuprinde două forme - intenția și culpa (imprudența); 6) vinovăția există doar în raport cu infracțiunea săvârșită. În principiu, intenția și culpa sunt prezente în orice comportament uman, dar importanță juridico-penală au numai în cazurile când se săvârșește o faptă prejudiciabilă prevăzută de legea penală [13, p. 54].

În 3.3 Vinovăția - trăsătură caracteristică a contravenției, faptă ilicită în dreptul contravențional putem afirma că aplicarea răspunderii contravenționale nu poate avea loc fără a stabili culpabilitatea făptuitorului ei. Simpla constatare a prevederii faptei social-periculoase în legea contravențională nu este suficientă pentru calificarea acesteia drept contravenție. O asemenea calificare poate fi dată numai în măsura în care fapta a fost săvârșită cu vinovăție. Astfel, rolul vinovăției și-a găsit importanța și în dreptul contravențional, aceasta fiind o trăsătură esențială, evidențiată și reglementată de legiuitor în noțiunea de contravenție, pasibilă de sancțiune contravențională. În contextul descris, se poate menționa că dreptul contravențional abordează problema vinovăției mult mai laconic, deși, ca și în dreptul penal, domină așa-numita abordare „psihologică” a înțelegerii vinovăției. Posibil, acest lucru poate fi explicat printr-o anumită similitudine a contravențiilor administrative și a infracțiunilor penale. În teoria dreptului contravențional, vinovăția în mod tradițional se examinează ca un element al componenței contravenției administrative și, în general, este caracterizată la fel ca și vinovăția în dreptul penal.

În 3.4. Vinovăția sau culpa - element esențial al răspunderii juridice civile, este efectuat un studiu complex a celor două forme ale răspunderii civile, ce au la bază *culpe* diferite, care imprimă în fiecare caz reguli speciale în care poate fi antrenată obligația reparației [8, p. 151]. Adică, în cazul răspunderii delictuale, vinovăția se raportează la fapte ce contravin unor norme de conduită generale, în timp ce în cazul răspunderii contractuale, vinovăția este legată de neîndeplinirea unor clauze contractuale. De asemenea, s-a mai afirmat că și culpa delictuală se deosebește de culpa contractuală, în sensul că prima se antrenează pentru orice culpă și uneori chiar fără culpă, iar cea de a doua numai în situația în care culpa are o anumită gravitate; la fel, în materie delictuală, culpa în principiu trebuie dovedită, până când în spațiul contractual este, de regulă, prezumată. Prin urmare, putem spune că problema vinovăției civile trezește cel puțin la fel de multe polemici precum o face vinovăția penală. Tocmai din acest motiv, vinovăția civilă are și trebuie să aibă un impact important pentru studierea vinovăției în calitate de concept general al dreptului. Problema vinovăției civile dobândește, în prezent, o importanță specială și

are, totodată, șansa unor soluționări progresiste, acomodată soluțiilor consacrate în marile sisteme de drept contemporane.

În *3.5. Caracteristicile vinovăției - element constitutiv al laturii subiective în cadrul răspunderii juridice a dreptului muncii*, s-a făcut o analiză minuțioasă a vinovăției în dreptul muncii. În teoria dreptului muncii, conceptul de vinovăție și formele sale practice nu au fost studiate și acest lucru nu putea să nu afecteze calitatea legislației muncii. Cu toate acestea, în ciuda studiului slab al acestui fenomen, în știință, conceptul de „vinovăție” și conceptul de „culpă” apar în mod repetat în actualul Cod al muncii. Vinovăția în dreptul muncii, are propriile sale caracteristici: în unele cazuri, este mai aproape de vinovăția penală (de exemplu în cazul săvârșirii unei abateri disciplinare), iar în altele – asemănătoare cu culpa civilă (în cazul în care sunt provocate pagube materiale angajatorului sau salariatului) [53, p. 20]. S-ar părea logic ca răspunderea disciplinară ar trebui să se bazeze pe prezumția de nevinovăție, consacrată în dreptul public. Partea care a suferit un prejudiciu trebuie să dovedească vinovăția părții care a cauzat prejudiciul. Cu toate acestea, în privința răspunderii materiale nu este destul de logic includerea acestei prezumții, fiindcă ea are o altă natură. Prin urmare trebuie remarcat faptul că legislația muncii ar trebui modificată în vederea asigurării, prin analogie cu dreptul civil, a prezumției de vinovăție persoanei care a săvârșit un prejudiciu la locul de muncă [45, p. 72].

Soluționarea problemei vinovăției și în această ramură a dreptului va contribui în mare măsură la soluționarea unei alte probleme, nu mai puțin importante, ce ține de instituția răspunderii care, în cele din urmă, va aduce modificări reale în sistemul de valori social-juridice ale societății noastre.

La finalul fiecărui capitol sunt prezentate concluzii, iar teza de doctorat finalizează cu un compartiment: **Concluzii generale și recomandări**, care cuprinde un șir de idei generalizatoare la subiectul tezei.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Scopul principal al investigației noastre îl constituie cercetarea multilaterală și complexă a conceptului de vinovăție din perspectivele teoriei generale a dreptului, prin determinarea conținutului, esenței, formelor acestuia, pentru a formula propriile concluzii. În același timp, ne-am propus efectuarea unui studiu complex de analiză juridică comparativă a apariției, evoluției și dezvoltării conceptului de vinovăție, atât în baza reglementărilor existente în Republica Moldova, cât și în baza reglementărilor din alte state. O importanță deosebită se acordă identificării locului și rolului vinovăției în sistemul condițiilor subiective ale răspunderii juridice. În urma cercetării și generalizării materiei expuse în teză, formulăm următoarele concluzii:

1. Analiza dimensiunilor teoretice în doctrina juridică, în materia de vinovăție, a necesității de reevaluare a locului și rolului vinovăției în sistemul condițiilor subiective ale răspunderii juridice ne permite să concluzionăm că toate aceste dimensiuni, fie individual, fie în complexitatea lor sunt văzute, în general, din perspectiva celor două teorii: *teoria psihologică* și *teoria normativă*: dacă, sub aspectul concepției psihologice, organul de drept verifică modul în care făptuitorul și-a folosit însușirile psihice pentru a declanșa acțiunea, stabilind dacă acesta a acționat intenționat sau din culpă și dacă a îndeplinit cerințele normei de incriminare, atunci, sub aspectul teoriei normative, organul de drept se va întreba cum s-a putut întâmpla ca făptuitorul să comită intenționat sau din culpă fapta respectivă, ce procese ale conștiinței nu au funcționat ori au funcționat defectuos și ce laturi ale personalității făptuitorului se dovedesc a fi deficitare. Prin definiția „normativă” a vinovăției se obține numai o parte de adevăr. Cealaltă parte o oferă întrucâtva definiția „psihologică”, potrivit căreia vinovăția este o „legătură psihică între autor și fapta ilicită”. Astfel, principalul punct de vedere al teoriei normative este corect. Dezvoltarea acestuia nu este însă posibilă fără integrarea elementelor pozitive ale teoriei psihologice.

Însă, în doctrina juridică, termenul „vinovăție” are sensuri diferite, în funcție de faptul despre care subiect de drept este vorba: conceptul de vinovăție a individului și conceptul de vinovăție a persoanei juridice. Persoanei juridice nu-i poate fi aplicată direct noțiunea de vinovăție ca o atitudine psihologică a subiectului față de actul său social periculos și consecințele lui nocive. Prin urmare, acestea tipuri de concepte ale vinovăției, nu sunt identice între ele.

Deasemenea, există științe care sunt preocupate de cealaltă latură a problemei – vinovăția victimei. Sub aspect teoretic o asemenea analiză este deosebit de interesantă, fiindcă din punctul de vedere al științei criminologice vinovat de comiterea unei fapte antisociale se face nu doar autorul faptei, dar și victima [200, p. 136].

Identificarea tuturor caracteristicilor definatorii ale vinovăției ne-a condus la determinarea locului și rolului vinovăției în sistemul condițiilor subiective ale răspunderii juridice, argumentându-se reconsiderarea vinovăției, condiție a răspunderii juridice.

2. Cercetarea istorică a condițiilor răspunderii juridice cu privire specială asupra vinovăției ne-a influențat la deducerea următoarelor concluzii: stabilirea condițiilor răspunderii juridice a generat controverse în literatura de specialitate mai veche, dar și în cea modernă, care și a dat naștere la mai multe opinii. Formarea ideilor despre vinovăție a trecut mai multe etape - de la etapele timpurii de formare a dreptului spre elaborarea unei doctrine complexe despre vinovăție în perioadele următoare de dezvoltare a omenirii [364, p. 707-718; 366, p. 838-847]. Problema vinovăției pare a fi epuizată și soluționată definitiv doar la prima vedere. De fapt, având o simplitate externă înșelătoare, ea provoacă dificultăți serioase în cunoaștere. Corectitudinea acestei concluzii este confirmată, în special, de greutățile care apar la definirea vinovăției - condiție sau temei a răspunderii juridice.

3. Analiza comparativă a vinovăției în calitate de concept filosofic, religios, psihologic și juridic ne-au permis să ajungem la următoarele concluzii: în teologie nu se face deosebire dintre păcatul în sine și vinovăția persoanei. Baza filosofică a teoriei cauzei subiective a vinovăției este concluzia despre *voința liberă* a individului și se face legătura directă dintre noțiunea de vinovăție cu starea internă a omului și atitudinea sa față de fapta ilegală comisă și valorile societății care sunt prejudiciate. În acest sens, vinovăția în filozofie este examinată ca un proces intern și ca atitudine negativă a individului față de valorile sociale demne de condamnare [195, p. 37-44]. În psihologie, vinovăția este înțeleasă ca un proces mental, provocat de comiterea de către o persoană a anumitor acțiuni care, în opinia sa, au încălcat ordinea socială. Decurgerea acestui proces este asociată cu perioada ce urmează imediat după comiterea unui act negativ.

4. În cadrul procesului de fundamentare teoretică a conceptului de vinovăție, dezvăluirii esenței, conținutului și formelor acestei categorii juridice am ajuns la următoarele concluzii: construcția teoretică a conceptului de vinovăție este modelul relațiilor sociale creat cu ajutorul gândirii abstracte, elementele cărora sunt strâns legate între ele și care ajută la identificarea prin determinare a naturii ei juridice. Esența vinovăției este ansamblul celor mai durabile proprietăți care caracterizează acest fenomen și care este strâns legată de scopul social al institutului de vinovăție. Vinovăția ar trebui să fie examinată în unitatea de formă și conținut, întrucât conținutul vinovăției este de neconceput în afara unei forme fixe, iar forma, la rândul ei, nu are nici o valoare dacă nu este forma conținutului. Astfel, vinovăția are un conținut psihologic, determinat de cumulul dintre conștiință și voință, precum și de corelația dintre acestea. Prin urmare putem conchide că conținutul vinovăției este elementul care precede sau însoțește exteriorizarea actului ilegal. Iar formă a vinovăției este modalitatea prin care se manifestă conținutul acesteia. Altfel spus, forma vinovăției este exteriorizarea modului de percepere de către autor a faptei comise și a consecințelor acesteia. De altfel, putem stabili că diferențierea formelor de vinovăție permite organului de aplicare a dreptului stabilirea gradului de vinovăție, aspect relevant în determinarea felului sau limitelor răspunderii juridice. Tratarea diferitelor

modalități de interpretare a noțiunii de „vinovăție” este esențială întrucât doar astfel putem identifica acele abordări care corespund într-o mai mare măsură misiunii de a evidenția rolul vinovăției în realitatea juridică a societății. Putem afirma că variantele de interpretare și înțelegere a vinovăției, anterior expuse, nu se exclud ci, dimpotrivă, se completează reciproc reprezentând un moment esențial în încercarea de cunoaștere a acestui fenomen complex [365, p. 826-837].

5. Cercetarea vinovăției în plan comparativ în diferite ramuri ale dreptului, cu determinarea trăsăturilor caracteristice ne-au permis să distingem următoarelor concluzii: din moment ce este unanim recunoscut că vinovăția trebuie să reprezinte un element obligatoriu pentru angajarea răspunderii juridice, acceptăm că vinovăția trebuie să reprezinte un subiect de preocupare pentru fiecare ramură din drept nu doar la nivel teoretic, dar mai ales, la nivel practic. Pentru a arăta caracteristicile instituțiile vinovăției în domeniul dreptului privat și ale dreptului public, am demonstrat faptul că vinovăția în drept public și privat este diferită și depinde de obiectivele și mecanismele de stabilire și aplicare a măsurilor de responsabilitate legală, precum și de scopul răspunderii juridice, la rândul său, pe acelea ale căror interese sunt protejate de normele relevante de drept. Astfel, soluționarea problemei vinovăției în ramurile dreptului va contribui în mare măsură la soluționarea problemei, ce ține de instituția răspunderii care, în cele din urmă, va aduce modificări reale în sistemul de valori social-juridice ale societății noastre [196, p. 156-163; 197, p.31-29; 198, p.405-411; 199, p.295-298; 367, p.262-272; 368, p.275-283].

6. Cercetând conceptul de vinovăție, pornind de la reglementările legale și ținând cont de practică judecătorească, ne-am permis să concluzionăm că, în legislația Republicii Moldova, vinovăția ca una din condițiile răspunderii juridice este prevăzută în Constituție, Codul civil, Codul penal, Codul contravențional, Codul muncii etc., dar aceste prevederi sunt fragmentare, nu sunt suficiente și trebuie perfecționate. Lipsa unei definiții legale a vinovăției îngreunează lucrul practicienilor. Practica judiciară, din rațiuni pragmatice, înglobează în noțiunea de vinovăție atât elementele subiective, cât și pe cele obiective. Această trăsătură este dictată în mare parte de existența prezumției de nevinovăție. Or, această prezumție impune celui ce acuză să demonstreze toate elementele componente ale unei încălcări. Adică acesta este pus în situația să demonstreze atât rezultatul acțiunii ilegale, cât și resorturile interioare ale făptuitorului [196, p. 156-163; 197, p.31-29; 198, p.405-411; 199, p.295-298; 367, p.262-272; 368, p.275-283]. Identificarea locului și rolului vinovăției, condiție inerentă a răspunderii juridice în construcția normativă de drept a răspunderii juridice contribuie la perfecționarea interpretării și aplicării dreptului, reflectând legăturile, dar și interdependențele existente între diferite norme și instituții juridice.

Problema științifică soluționată constă în elaborarea instrumentarului de identificare și fundamentare științifică a categoriei de vinovăție din punct de vedere al Teoriei generale a

dreptului, ceea ce a condus la determinarea locului și rolului vinovăției în sistemul condițiilor subiective ale răspunderii juridice, argumentându-se reconsiderarea vinovăției, condiție al răspunderii juridice, pentru că toate faptele ilicite, indiferent de natura lor și forma de răspundere pe care o generează, pot antrena răspunderea numai în măsura în care autorul lor are o anumită poziție subiectivă față de consecințele negative produse de ele.

În baza rezultatelor prezentului studiu și în scopul abordării conceptuale a vinovăției, condiție inerentă a răspunderii juridice, formulăm următoarele **recomandări**:

1. Definiția *vinovăției în drept* trebuie să reflecte caracteristicile de bază generale ale institutului social și juridic al vinovăției: Vinovăția trebuie definită ca *o atitudine psihologică a persoanei responsabile* față de fapta comisă de ea și consecințele sale; vinovăția trebuie să fie definită ca *o atitudine psihologică a persoanei față de actul ce-l comite și consecințele sale*; conceptul de vinovăție trebuie să includă conștientizarea *faptei sale ilicite, care prezintă un grad de pericol social* și consecințelor sale; în atitudinea psihologică a persoanei față de fapta care prezintă un grad de pericol social și consecințele sale *este exprimată atitudinea negativă subiectivă a persoanei față de valorile societății*, ceea ce constituie esența vinovăției și determină gradul ei.
2. Astfel, recomandăm propria definiție a noțiunii de vinovăție: **Vinovăția poate fi definită ca un ansamblu de procese psihice ale persoanei responsabile, care sunt anterioare și concomitente cu săvârșirea faptei, sub formă de intenție și imprudență, față de fapta sa ilicită, care prezintă un grad de pericol social, și consecințele sale în care se manifestă atitudinea negativă subiectivă a ei față de valorile societății.**
3. În legătură cu investigațiile întreprinse în cadrul prezentei lucrări, propunem unele **recomandări** ce pot fi luate în considerație la perfecționarea Codului Muncii al R. Moldova, după cum urmează:
 - 1) Recomandăm următoarea definiție pentru vinovăția ca element subiectiv al răspunderii materiale în dreptul muncii: **Art. 1. *Vinovăția* reprezintă elementul subiectiv al răspunderii materiale, constând în atitudinea salariatului sau a angajatorului (prin intermediul organelor de conducere ale acestuia sau a prepușilor săi) față de consecințele negative ale faptei săvârșite în timpul îndeplinirii obligațiilor de serviciu sau în legătură cu serviciul.**
 - 2) Recomandăm următoarea definiție pentru vinovăția ca condiție esențială a răspunderii disciplinare: **Art. 1. *Vinovăția* reprezintă o condiție esențială a răspunderii disciplinare, ce constă în atitudinea psihică negativă a salariatului față de consecințele negative ale faptei săvârșite în timpul îndeplinirii obligațiilor de serviciu sau în legătură cu serviciul.**
 - 3) Recomandăm introducerea termenilor „culpă” sau „vină” la definirea răspunderii materiale a angajatorului sau salariatului: **Art. 329. *Angajatorul este obligat să repare integral prejudiciul material și cel moral cauzat salariatului din culpa angajatorului în legătură cu îndeplinirea de***

*către acesta a obligațiilor de muncă, în cazul discriminării salariatului la locul de muncă sau ca rezultat al privării ilegale de posibilitatea de a munci, dacă prezentul cod sau alte acte normative nu prevăd altfel. Art. 333. (1) Salariatul este obligat să repare prejudiciul material cauzat angajatorului **din vină**, dacă prezentul cod sau alte acte normative nu prevăd altfel.*

4) Propunem ca în Codul muncii să fie indicată norma care să prevadă ca în cazul suferirii unui prejudiciu de către angajat în activitatea de muncă, vinovăția angajatorului să fie prezumată: **Art. 329 (3) Culpa angajatorului este prezumată, până la proba contrarie. Angajatorul este absolvit de răspundere dacă demonstrează că a fost împiedicat să-și execute obligațiile rezultate din contractul individual de munca printr-o cauză care nu-i poate fi imputată.**

Planul de cercetări în perspectivă. Noile condiții și relații social-politice condiționează foarte mult schimbarea modului de abordare și de perfecționare în continuare a instituției vinovăției ca una din condițiile răspunderii juridice. Cele expuse ne permit să afirmăm că problema analizei esenței, conținutului, funcțiilor și formelor vinovăției juridice este și rămâne destul de actuală și pentru viitor atât din punct de vedere teoretic, dar mai ales practic. Aceasta determină necesitatea cercetării instituției date în cadrul unor lucrări viitoare, cercetări, care vor deveni foarte actuale în realizarea stabilirii locului și rolului vinovăției în sistemul condițiilor juridice. Bineînțeles, cercetarea în direcția definirii unor definiții clare și complete a vinovăției în legislația națională sunt necesare pentru a clarifica esența și conținutul vinovăției. Aceste definiții sunt necesare și pentru ramurile de drept, care deja au consacrat printre normele sale unele aspecte ale vinovăției (dreptul penal, dreptul civil), cât și pentru ramurile de drept care nu au propriile norme ce reglementează vinovăția (dreptul contravențional, dreptul muncii, dreptul fiscal, dreptul vamal etc). O altă problemă propusă spre cercetarea de viitor ar fi cea a vinovăției persoanei juridice, pentru că în conformitate cu tendințele moderne, ar fi binevenită o analiză mai amplă și elaborarea unei definiții de vinovăție a persoanei juridice, precum și a formelor sale, deoarece această problemă devine din ce în ce mai acută, pentru că anume incertitudinea în interpretarea acestor categorii împiedică legislatorul să atingă un nou nivel de reglementare.

Considerăm că ideile expuse în teză sunt destul de binevenite pentru inițierea unor cercetări complexe mai ales a normelor juridice din diferite ramuri de drept, ce reglementează vinovăția persoanei la săvârșirea faptei ilicite. Obiectivul principal în acest caz, fără îndoială, trebuie să constituie modificarea corespunzătoare a legislației în vigoare, pentru că, astfel, vinovăția să devină un element obligatoriu pentru angajarea răspunderii juridice.

Concluzia finală și generalizată asupra studiului realizat este că, de-a lungul istoriei, instituției vinovăției i s-a conferit un loc important. Totuși, acesta nu este un argument pentru stoparea cercetărilor viitoare, întrucât evoluția societății, a relațiilor sociale, modificării normelor juridice etc. determină analiza teoretică și implementarea în practică a normelor instituției vinovăției, condiție inerentă a răspunderii juridice.

BIBLIOGRAFIE

1. Antoniu Gh. Vinovăția penală. București: Academiei Române, 1995. 280 p.
2. Aramă E. Istoria dreptului românesc, Chișinău: Reclama, 1998. 199 p.
3. Avornic Gh. Teoria generală a dreptului. Chișinău: Cartier juridic, 2004. 654 p.
4. Baltag D. Teoria răspunderii și responsabilității juridice. Chișinău: Tipogr. Centrală, 2007. 440 p
5. Baltag D. Vinovăția – temei sau condiție a răspunderii juridice? În: Revista Națională de Drept, 2006, nr.6, p. 18-22.
6. Barac L. Răspunderea și sancțiunea juridică, București: Lumina Lex, 1997. 375 p.
7. Boilă L. B. Vinovăția, fundament al răspunderii civile, în ambele sale forme, în textele noului Cod civil, ca și în ale celui precedent. În Revista “Dreptul”, 2012, nr.1, p.151-185.
8. Boilă L. B. Vinovăția, fundament al răspunderii civile, în ambele sale forme, în textele noului Cod civil, ca și în ale celui precedent. În Revista “Dreptul”, 2012, nr.1, p.151-185.
9. Bulai C. Manual de drept penal. Partea general. București: All, 1997. 655 p.
10. Cojocari E., Mihalache I. Condițiile generale ale răspunderii juridice civile a cărașului în contractul de transport aerian. În Revista Națională de Drept, 2010, nr. 3, pag.15-28
11. Djuvara M. Eseuri de filosofie a dreptului. București: Trei, 1997. 320 p.
12. Georgian D. Vinovăția penală: Concept și caracterizare. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016. 175 p.
13. Gladchi Gh., Greu C. Conceptul și esența vinovăției penale. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr.2, p.54-58.
14. Gladchii Gh. Victimologie criminologică: probleme teoretice, metodologice și aplicative. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2005. 353 p.
15. Guiu M. K. Vinovăția - aspecte și perspective. În Dreptul, 2003, nr. 1, p. 132-147.
16. Guștiuc A. ș.a. Istoria universală a statului și dreptului (perioada medievală). Vol. 2. Chișinău: Elena, 2001. 243 p.
17. Hanga VI. Mari legiuitori ai lumii. București: Lumina Lex, 1994. 319 p.
18. Ivancova T. Vinovăția – condiție de aplicare a răspunderii juridice civile, Teză de Doctor, Chișinău, 2015, 189 p.
19. Kindhäuser Urs, López Díaz Claudia Rindbhauser. U. Derecho penal de la culpabilidad y conducta peligrosa. Bogota: Universidad Extrado de Columbia, 1996, 140 p.
20. Legea lui Manu: cod de legi civile și religioase ale Indiei antice, traducere de Ioan Mihălcescu, București: Lumina Lex, 1993. 336 p.
21. Mariș A. Evoluția conceptelor și a reglementărilor cu privire la vinovăția penală. Chișinău: Poligrafică, 2005. 288 p.
22. Matei H. C. Lumea antică. Mic dicționar bibliografic. Chișinău: Universitas, 1993. 272 p.
23. Mihai Gh., Motica R. Teoria generală a dreptului. București: All Beck, 2001. 276 p.
24. Oancea I. Drept penal. București: Didactica și Pedagogică, 1971. 570 p.
25. Pogoneț G. Răspunderea juridică – un fenomen social. În Revista Administrarea publică, 2004, nr. 1-2, p. 79-87.
26. Popa C. Teoria generală a dreptului. București: Lumina Lex, 2001. 320 p.
27. Popa D., Botomei M. Conștiința juridică, răspundere juridică. În Revista națională de drept, 2010 nr. 4, p. 44-50.
28. Savatier R. Traité de la responsabilité civile en droit français, Vol. I., Paris: Libr. générale de droit et de jurisprudence, 1939. 610 p.
29. Smochină A. Istoria universală a statului și dreptului (epoca antică și medievală). Chișinău: Tipografia Centrală, 2002. 220 p.
30. Ursu V. Concepts and historical references regarding the criminal guilt in ancient times. În Proceedings of the International Conference European Union’s Hystory, Culture And Citizenship 8th edition, Bucharest: Publishing House, 2015, p. 707-718.

31. Ursu V. Evoluția conceptului de vinovăție cu valoare juridică în teologie și filosofie, în contextul istoric. În *Legea și viața* 2015, nr. 9, pag. 37-44.
32. Ursu V. Tendințe în abordarea științifică a categoriei de vinovăție în dreptul contravențional. În *Studii Juridice Universitare* 2017, nr. 1-2, pag. 156-163.
33. Ursu V. The concept of guilt: its notion and essence. În *Proceedings of the International Conference European Union's History, Culture And Citizenship 9th edition*, Bucharest: Publishing House, 2016, p. 826-837.
34. Ursu V. The evolution of the guilt notion in the medieval period at some european nations, în *Proceedings of the International Conference European Union's History, Culture And Citizenship 9th edition*, Bucharest: Publishing House, 2016, p. 838-847.
35. Ursu V. Theoretical and practical analysis of guilt as an essential condition or element of the civil legal liability. În *Proceedings of the International Conference European Union's History, Culture and Citizenship 7th edition*, Bucharest: Publishing House, 2014, pag. 262-272.
36. Ursu V. Theories regarding the criminal guilt in the foreign doctrine conception. În *Proceedings of the International Conference European Union's History, Culture and Citizenship 6th edition*, Bucharest: Publishing House, 2013, pag. 275-283.
37. Ursu V. Unele aspecte ale evoluției formelor vinovăției civile în *Jurnalul juridic național: Teorie și practică*, 2015, nr. 4(14), pag. 31-39.
38. Ursu V. Vinovăția – un element esențial al răspunderii civile delictuale în concepția doctrinei naționale și a doctrinelor străine. În *Universitas Europaea XXI: Știința universitară în contextual integrării europene — Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică: Conf. șt. teoretico-practică intern.*, Chișinău: U.L.I.M., 2013, pag. 405-411.
39. Ursu V. Vinovăția penală. În *Conferința Tehnico-științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților*, 15-23 noiemb. Chișinău: Tehnica-UTM, 2014. pag. 295-298.
40. Ursu V. Vinovăția victimei - problemă a cauzalității criminalității. În *Conferința Științifică Internațională a doctoranzilor „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători”*: Teze, Chișinău: Artpoligraf, 2014, p. 136.
41. Vonică R. P. *Introducere generală în drept*. București: Lumina Lex, 2000. 599 p
42. Welzel H. *Das neue Bild des Strafrechtssystems*. Göttingen: O. Schwartz, 1961. 81 p.
43. Zolyneac M. *Drept penal. Vol. I* Iași: Chemarea, 1994. 170 p.
44. Виноградов В.А. Состав конституционного деликта. В: *Законодательство*, 2003, nr.10, с. 58-69.
45. Дзарасов М. Э. Проблема вины в трудовом праве. В: *Вопросы правоведения*, 2011, N. 3 / <http://www.center-bereg.ru/n994.html>. (vizitat 15.09.2016)
46. Законы вавилонского царя Хаммурапи / <http://pstgu.ru/download/1180422238.hammurapi.pdf> (vizitat 05.03.2017)
47. Кибак Г.А. *Гражданское право: Краткий курс лекций*. Кишинев: СЕР USM, 2003, 374 p.
48. Лучин В.О. *Конституция Российской Федерации. Проблемы реализации*. Москва: Юнити-Дана, 2002. 687 с.
49. Матвеев Г.К. *Основания гражданско-правовой ответственности*. Москва: Юридическая литература, 1970. 312 с.
50. Ойгензихт В.А. *Юридическое лицо и трудовой коллектив: сущность, поведение, ответственность*. Душанбе, 1988. 115 с.
51. Тихонов К. Ф. *Субъективная сторона преступления*. Саратов: Приволжское, 1967. 103 с.
52. Франк Л.В. *Об изучение личности и поведение потерпевшего (нужна ли Советская виктимология?)*. В: *Вопросы уголовного права, уголовного процесса и криминологий*, Душанбе, 1966, с. 24-35.
53. Хвостов А. М. *Вина в советском трудовом праве*. Минск: Беларусь, 1970. 120. с.
54. Юрчак Е.В. *Вина как общеправовой институт. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Москва, 2015. 276 с

LISTA LUCRĂRILOR
ȘTIINȚIFICE, ȘTIINȚIFICO-METODICE, DIDACTICE
ale dlui/dnei Ursu Viorica
drd. Universitatea Liberă Internațională din Moldova

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE

1. Articole în reviste din Registrul Național al revistelor de profil, categoria C:

1. Ursu V. Unele aspecte ale evoluției formelor vinovăției civile. În: Jurnalul juridic național: Teorie și practică, n.4 (14), 2015, p. 31-39 (0,56 c.t.).
2. Ursu V. Evoluția conceptului de vinovăție cu valoare juridică în teologie și filosofie, în contextul istoric. În: Legea și viața nr. 9, 2015, p. 37-44 (0,5 c.t.).
3. Ursu V. Aspecte generale ale dezvoltării istorice a conceptului de vinovăție în Rusia. În: Legea și viața nr. 9, 2016, p. 26-31 (0,38 c.t.).
4. Ursu V. Tendințe în abordarea științifică a categoriei de vinovăție în dreptul contravențional. În: Studii Juridice Universitare, U.L.I.M., nr. 1-2, 2016, pag. 156-163 (0,5 c.t.).

2. Materiale/ teze la forurile științifice:

2.1. Conferințe internaționale:

1. Ursu V. Theories regarding the criminal guilt in the foreign doctrine conception. În: Proceedings of the Internațional Conference European Union's Hystory, Culture and Citizenship 6th edition, Bucharest: Publishing House, 2013, p. 275-283 (0,56 c.t.).
1. Ursu V. Theoretical and practical analysis of guilt as an essential condition or element of the civil legal liability. În: Proceedings of the Internațional Conference European Union's Hystory, Culture and Citizenship 7th edition, Bucharest: Publishing House, 2014, p. 262-272 (0,7 c.t.).
2. Ursu V. Concepts and historical references regarding the criminal guilt in ancient times. În: Proceedings of the Internațional Conference European Union's Hystory, Culture And Citizenship 8th edition, Bucharest: Publishing House, 2015, p. 707-718 (0,75 c.t.).
3. Ursu V. The concept of guilt: its notion and essence. În: Proceedings of the Internațional Conference European Union's Hystory, Culture And Citizenship 9th edition, Bucharest: Publishing House, 2016, p. 826-837 (0,75 c.t.).
4. Ursu V. The evolution of the guilt notion în the medieval period at some european nations. În: Proceedings of the Internațional Conference European Union's Hystory, Culture And Citizenship 9th edition, Bucharest: Publishing House, 2016, p. 838-847 (0,6 c.t.).

2.2. Conferințe internaționale în republică:

1. Ursu V. Vinovăția – un element esențial al răspunderii civile delictuale în concepția doctrinei naționale și a doctrinelor străine. În: Universitas Europaea XXI: Știința universitară în contextual integrării europene — Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică: Conf. șt. teoretico-practică intern., Chișinău: U.L.I.M., 2013, p. 405-411 (0,44 c.t.).
2. Ursu V. Vinovăția victimei - problemă a cauzalității criminalității. În: Conferința Științifică Internațională a doctoranzilor „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători”: Teze, Chișinău: Artpoligraf, 2014, p. 138 (0,4 c.t.).

2.3. Conferințe naționale:

1. Ursu V., Vinovăția penală. În: Conferința Tehnico-științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților, 15-23 noiembrie, Chișinău: Tehnica-UTM, 2014, p. 295-298 (0,25 c.t.).

ADNOTARE

Ursu Viorica, „Vinovăția – condiție inerentă a răspunderii juridice, Teză pentru obținerea gradului științific de doctor în drept. Specialitatea 551.01 – Teoria Generală a Dreptului.

Structura tezei este următoarea: Introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 372 titluri, anexe, 169 pagini text de bază. Rezultatele obținute au fost publicate în 12 lucrări științifice, volumul total al publicațiilor la temă este de circa 3,67 c.a.

Numărul de publicații la tema tezei. Rezultatele obținute sunt publicate în 12 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: vinovăție, intenție, culpă, imprudență, neglijență, greșeală, infracțiune, delict, latura subiectivă, răspundere juridică.

Domeniul de studiu: Teoria generală a dreptului.

Scopul și obiectivele prezentei teze: este fundamentarea teoretică a conceptului de vinovăție din perspectivele teoriei generale a dreptului, identificând locul și rolul vinovăției în sistemul condițiilor subiective ale răspunderii juridice. Pentru atingerea acestui scop au fost formulate următoarele **obiective:** efectuarea unei analize științifice a conceptului de vinovăție, a necesității de reevaluare a locului și rolului vinovăției în sistemul condițiilor subiective ale răspunderii juridice; cercetarea istorică a condițiilor răspunderii juridice cu privire specială asupra vinovăției ca condiție temeinică a răspunderii juridice; analiză comparativă a vinovăției în calitate de concept filosofic, religios, psihologic și juridic; fundamentarea teoretică a conceptului de vinovăție, dezvăluirea conținutului și formelor acestei categorii juridice; cercetarea vinovăției în plan comparativ în diferite ramuri ale dreptului cu determinarea trăsăturilor caracteristice; clarificarea asupra conceptului de vinovăție pornind de la reglementările legale și ținând cont de practica judiciară.

Noutatea și originalitatea științifică. Prezenta cercetare s-a concretizat într-o lucrare complexă în care au fost elucidate problemele pe care vinovăția ca condiție a răspunderii juridice le-a ridicat în fața teoreticienilor și practicienilor dreptului, adevărate surse de interpretări, dispute doctrinare și soluții jurisprudențiale neuniforme. Lucrarea conține nu numai o sinteză a celor mai multe dintre opiniile și argumentele literaturii de specialitate, a soluțiilor de practică judiciară, ci și exprimarea propriilor puncte de vedere și argumente în cele mai multe dintre aspectele analizate, ce sunt îndreptate spre asigurarea eficienței aplicării răspunderii juridice, precum și să contribuie la completarea lacunelor doctrinare cu unele subiecte și soluții cu caracter analitic în materie de vinovăție, condiție a răspunderii juridice.

Problema științifică soluționată constă în elaborarea instrumentarului de identificare și fundamentare științifică a categoriei de vinovăție din punct de vedere al Teoriei generale a dreptului, ceea ce a condus la determinarea locului și rolului vinovăției în sistemul condițiilor subiective ale răspunderii juridice, argumentându-se reconsiderarea vinovăției, condiție a răspunderii juridice, pentru că toate faptele ilicite, indiferent de natura lor și forma de răspundere pe care o generează, pot antrena răspunderea numai în măsura în care autorul lor are o anumită poziție subiectivă față de consecințele negative produse de ele.

Semnificația teoretică derivă din rezultatele acestui demers științific, sintezele și analizele realizate pe parcursul investigațiilor, dar și din concluziile, și recomandările pe care le aduce autorul la finele lucrării. Toate acestea vor contribui la amplificarea și aprofundarea cunoștințelor teoretice privind răspunderea juridică, sistemul condițiilor răspunderii juridice, precum și corelația dintre aceste condiții; importanța dezbaterilor la această temă, determinând nu doar schimbări de paradigme, ci și soluții legislative.

Valoarea aplicativă a tezei. Ideile și concluziile științifice cuprinse în conținutul tezei vor fi utilizate: în plan doctrinar-teoretic, ca material inițial pentru o abordare ulterioară a problematicii conceptului de vinovăție juridică; în plan normativ-legislativ, în procesul de reformare a legislației ce reglementează condițiile obiective și subiective ale răspunderii juridice. Este adevărat, că în stabilirea vinovăției unii autori au prezentat-o ca fiind specifică dreptului penal, dar aceasta justifică și opinia, că orice formă de răspundere presupune atitudinea subiectivă a persoanei față de urmările încălcării normei de drept; în procesul didactic universitar la tema, „Teoria răspunderii și responsabilității juridice”.

Implementarea rezultatelor științifice. Concepțiile și concluziile de bază ale tezei au fost expuse în cadrul mai multor conferințe internaționale și naționale, publicate în diverse reviste de specialitate, fapt ce a contribuit la îmbogățirea cadrului teoretic național privind vinovăția, condiție a răspunderii juridice. Rezultatele obținute vor fi utilizate în predarea cursului *Teoria generală a dreptului și Teoria responsabilității și răspunderii juridice* în cadrul U.L.I.M.

АННОТАЦИЯ

**Виорика Урсу «Вина как неотъемлемое условие юридической ответственности»,
Докторская диссертация. Специальность 551,01 - Общая теория права.**

Структура диссертации: Введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография из 372 наименований, приложения, 169 страниц основного текста. Полученные результаты были опубликованы в 12 научных работах, общий объем публикаций по теме составил более 3,67 авт. изд.

Количество публикаций по теме диссертации: Результаты опубликованы в 12 научных статьях.

Ключевые слова: вина, намерение, виновность, неосторожность, ошибка, правонарушение, преступление, субъективная сторона, юридическая ответственность.

Область исследования: Общая теория права.

Цель и задачи диссертации: теоретическое обоснование понятия вины с точки зрения общей теории права, определение места и роли вины в системе субъективных условий юридической ответственности. Для достижения этой цели были поставлены следующие **задачи:** проведение научного анализа концепции вины, необходимость пересмотра роли и места вины в системе субъективных условий юридической ответственности; историческое исследование условий юридической ответственности и, в частности, вины как основного условия юридической ответственности; сравнительный анализ вины как философского, религиозного, психологического и юридического понятия; теоретическое обоснование концепции вины, раскрытие содержания и форм данной правовой категории; сравнительное исследование вины в различных областях права, определение характерных черт; уточнение концепции вины, исходя из правовых норм и с учетом юридической практики.

Научная новизна. Исследование выразилось в обширной работе, в которой были отражены проблемы, поставленные виной как условием юридической ответственности перед теоретиками и практиками права, истинные источники толкования, доктринальные дискуссии и неоднозначные правоведческие решения. Работа содержит не только краткое изложение большинства мнений и аргументов, встречающихся в специализированной литературе, в решениях из судебной практики, но и выражение личных взглядов и аргументов по поводу большинства анализируемых аспектов, которые направлены на обеспечение эффективности осуществления юридической ответственности и вклад в устранение пробелов в доктринальных вопросах аналитического характера в отношении вины как условия юридической ответственности.

Решенная научная проблема заключается в разработке инструментов для выявления и научного обоснования категории вины с точки зрения Общей теории права, что способствовало определению места и роли вины в системе субъективных условий юридической ответственности, приведены доводы в пользу пересмотра вины как условия юридической ответственности, поскольку все незаконные деяния, независимо от их характера и формы ответственности, которую они влекут за собой, могут вызвать ответственность только в той мере, в которой у их автора имеется определенная субъективная позиция в отношении их негативных последствий.

Теоретическое значение вытекает из полученных результатов данного научного исследования, синтеза и анализа, осуществленных в ходе исследования, а также выводов и рекомендаций, приведенных автором в конце работы. Все это должно способствовать расширению и углублению теоретических знаний о юридической ответственности, соотношении между ее условиями, важности дискуссий по этому вопросу, что обусловит изменения не только в парадигме, но и в законодательных решениях.

Ценность работы. Содержащиеся в диссертации научные идеи и выводы будут использованы: с точки зрения теории и доктрины - в качестве исходного материала для последующего подхода к вопросу о понятии юридической вины; с нормативно-правовой точки зрения, в законодательной деятельности - в процессе реформирования законодательства, регулирующего объективные и субъективные условия юридической ответственности. Действительно, при определении вины некоторые авторы представили ее как характерную для уголовного права, но это оправдывает и мнение, что любая форма ответственности предполагает субъективное отношение лица к последствиям нарушения правовой нормы; в процессе преподавания в университете темы «Теория юридической ответственности».

Внедрение научных результатов. Основные понятия и выводы диссертации были представлены на ряде международных и национальных конференций, опубликованы в различных специализированных изданиях, чем был внесен вклад в обогащение национальных теоретических знаний о вине как условии юридической ответственности. Результаты будут использованы в преподавании курса Общей теории права и Теории юридической ответственности в ULM (Международном Свободном Университете Молдовы).

ANNOTATION

Ursu Viorica, „The Guilt - the inherent condition of the legal liability”. Thesis for obtaining the scientific degree of doctor of law; Specialty 551.01 - The General Theory of Law, Chişinău, 2016.

The thesis's structure is the following: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography consisting of 372 titles, appendixes, and 169 pages of basic text. The results have been published in 12 scientific works. The total volume of publications on this topic is about 3,67 author sheets.

The number of publications on the thesis' topic: The results have been published in 12 scientific works.

Key words: guilt, intention, fault, imprudence, negligence, mistake, offence, misdemeanor, the subjective side, legal liability.

The field of study: *The general theory of law.*

The purpose and the objectives of this thesis represent the theoretical concept of the guilt from the perspectives of the general theory of law, identifying the place and the role of guilt in the subjective condition system of the legal liability. In order to achieve this goal, the following **objectives** were formulated: making a scientific analysis of the concept of guilt, the need for re-evaluation of the place and the role of guilt in the subjective condition system of the legal liability; the historical research about the conditions of the legal liability with a special concern over the guilt, as an essential condition of the legal liability; the comparative analysis of the guilt as a philosophical, religious, psychological and legal concept; the theoretical justification of the concept of guilt, the disclosure of the contents and the legal forms of this category; the research of the guilt in the comparable way for various branches of law, with the determination of the characteristic traits; the clarification on the concept of guilt on the basis of the legal regulations and taking into consideration the juridical practice.

The scientific novelty and originality. This research resulted in a complex work that has elucidated the issues of guilt as a condition of the legal liability that has raised in front of the law theorists and practitioners the true sources of interpretations, doctrinal disputes and irregular legal solutions. The work contains not only a summary of the most of the opinions and arguments of specialty literature and practical solutions, but it also expresses their own points of view and arguments in most of the analyzed aspects which are directed towards ensuring the effectiveness of the application of the legal liability, as well as contributing to filling in the doctrinal gaps with some topics and solutions with the analytical nature in terms of guilt, as the condition of the legal liability.

The scientific solved problem consists in developing instruments for identifying and supporting the scientific category of the guilt in terms of *The general theory of law*, that led to the determination of the guilt's place and role in the subjective conditions of the legal liability, the guilt reconsideration, as a condition of the legal liability is argued, because all the infringements regardless of their nature and form of liability that they generate, can exercise responsibility only to the extent in which their author has a certain subjective position towards the negative consequences produced by them.

The theoretical significance is derived from the results of this scientific approach, the synthesis and analyses performed during the course of the investigations, as well as the conclusions and recommendations, brought by the author at the end of the paper. All these will help to amplify and deepen the theoretical knowledge concerning the legal liability, the correlation between these conditions, the importance of the debate on this topic, determining not only the changes of paradigms, but also the legislative solutions.

The applied value of the thesis. The scientific ideas and conclusions contained in the contents of the thesis will be used in the doctrinal – theoretical way, as the initial material for a subsequent approach to the problem of the legal guilt concept; in the normative and legislative ways, legislative inaction, in the process of reforming the laws governing the objective and subjective conditions of the legal liability. It is true that in establishing the guilt, some authors have presented it as specific to criminal law, but it justifies the opinion, that every form of liability involves a person's subjective attitude towards the consequences of breaching the rule of law; in the university teaching process on the topic “The theory of legal liability and responsibility”.

The implementation of the scientific results. The basic concepts and conclusions of the thesis were presented in several international and national conferences, published in various specialty magazines, the fact that has contributed to the enrichment of national theoretical framework regarding the guilt as the condition of the legal liability. The obtained results will be used in teaching the course of *The general theory of law* and *The theory of legal liability and responsibility* at ULIM.

URSU VIORICA

**VINOVĂȚIA – CONDIȚIE INERENTĂ A
RĂSPUNDERII JURIDICE**

SPECIALITATEA 551.01 – TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 12.06.2017

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: 2.14

Formatul hîrtiei 60x84 1/16

Tirajul 50 ex.

Comanda nr. ____

Centrul Editorial – Poligrafic al USM str. Al Mateevici, 60, Chișinău, MD-2011